

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Ю. В. Котляр

САКРАЛЬНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації

Випуск 373

Миколаїв – 2021

УДК 94:130.122](477)(076)
К 73

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 7 від 30 серпня 2021 р.).

Рецензенти:

Чернявський В. В., заступник директора з наукової роботи Миколаївського обласного краєзнавчого музею «Старофлотські казарми», кандидат історичних наук.

К 73

Котляр Ю. В. Сакральна історія України : методичні рекомендації / Ю. В. Котляр. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 36 с. (Методична серія ; вип. 373).

Методичні рекомендації містять концепцію навчальної дисципліни, її опис, структуру, тематичний план лекцій і семінарських занять, матеріали для самостійної роботи і контролю знань студентів. Вони розраховані на глибоке оволодіння програмним матеріалом курсу «Сакральна історія України» та активізацію самостійної роботи студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Будуть корисні викладачам, студентам, усім, хто цікавиться проблемами сакральної історії України.

УДК 94:130.122](477)(076)

ISSN 1811-492X

© Котляр Ю. В., 2021
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2021

Зміст

Концепція навчальної дисципліни та її місце в освітній програмі	4
Опис навчальної дисципліни	8
Структура навчальної дисципліни (денна та заочна форми навчання)	9
Тематичний план лекцій	11
Тематика семінарських занять (денна та заочна форми навчання)	12
Матеріали для самостійної роботи і контролю знань студентів	17
Завдання для самостійної роботи	17
Теми рефератів.....	17
Контрольна робота	19
Перелік питань до заліку.....	19
Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання	21
Список рекомендованих джерел	25
Література.....	25
Електронні джерела	29
Цикл відеолекцій «Сакральна історія України»	31
Словник дисципліни	32

Концепція навчальної дисципліни та її місце в освітній програмі

Дисципліна «*Сакральна історія України*» посідає одне з провідних місць серед трансляторів базових духовних цінностей. Опанування ним формує системо-утворюючу основу історичних знань.

У процесі життєдіяльності сучасної цивілізації викристалізувалися два способи перебування людини у світі – сакральний і світський. Сакральний спосіб життя передбачає ставлення людини, суспільства до навколишнього світу як до духовної цінності. Таке сприйняття світу характеризується духовним підходом до часу, власного житла, окремих елементів простору і, по суті, є освяченням самого життя, всіх життєвих функцій. Світський спосіб життя трактує життєдіяльність як сукупність фізіологічних актів, тобто актів, позбавлених духовної значущості й зведених до власне людських дій.

Предметом навчального курсу є розгляд історії як науки, що формує духовні цінності на емоційно-психологічному рівні з характерним акцентом на міфологізацію, мову символів, ціннісній фабулі, певній спресованості матеріалу.

Сакральна історія – це система історичних знань, що формує духовні цінності, спираючись на міфологію, містику, езотерику, географію та символізм.

«Сакральна історія України» має на меті прищепити студентам любов до героїчного минулого, виховати почуття самовідданості та національної гідності, патріотизму і відповідальності за долю України, її народу, її духовного розвитку, розширити і поглибити знання з всесвітньої історії, історії України та краєзнавства, спонукати студентів до пошукової роботи.

Методологічними основами курсу є сукупність загальнонаукових та історичних принципів і методів наукового пізнання в їх взаємозв'язку. В роботі використані методи багатьох наук. Насамперед, історії, етнології, літератури, фольклористики, лінгвістики та українознавства як цілісної інтегративної системи наукових знань про Україну і українство в просторі і часі. Базовими для досліджуваної проблеми стали принципи історизму, об'єктивності та альтернативності.

Принцип історизму передбачає реалізацію прагнень дослідника через усвідомлення сутності періоду, що вивчається, показ процесів подій з погляду сучасників, а також їх оцінку з точки зору законів і традицій того часу.

Принцип об'єктивності вимагає відтворення минулого неупереджено, без кон'юнктурних перекручень, без «виправлень» колишніх подій для доказу власних суб'єктивних наукових позицій. Об'єктивність означає неупередженість, незалежність суджень від світоглядних та суспільно-політичних орієнтацій дослідника. При цьому він не повинен бути нейтральним і має право на обґрунтування своєї позиції. Об'єктивність дослідника полягає не в утриманні від критичних суджень, оцінок, світоглядних і моральних проблем, а в правдивому відображенні суперечностей, бо саме об'єктивність забезпечує науковість.

Принцип альтернативності визначається через сукупність трьох синтетичних самовідтворюваних процесів: невизначеності майбутнього, біфуркації, дискретності простору-часу.

Тема дослідження сакральної історії України поєднує в собі кілька підходів сприйняття світу:

1. **Цивілізаційний підхід** зорієнтований на сприйнятті історичного розвитку як багатовимірного поліцентричного процесу в рамках єдиної людської цивілізації, враховує широке коло факторів, які впливають на світовий історичний процес, спростовує існування «розвитку людства» в розумінні просування від простого до більш складного. Перспективність застосування цивілізаційного підходу пов'язана, насамперед, з тими прогностичними можливостями, які він надає в плані світоорієнтування в сучасних світових процесах, що позначені інтенсивною глобалізацією.

2. **Міфологічний підхід** базується на легендах і переказах навколишнього світу. Міф не має на увазі, що історія є хибною або істинною, він звертається до духовного, психологічного або символічного поняття реальності, не претендуючи на затвердження людини у вічності, на порятунок особистості. Людині з найдавніших часів доводилося осмислювати навколишній світ. Свідомість, ще не скута законами традицій, відображала світ так, як вона його бачила, створюючи міфи. Сутність міфологічного підходу найкраще відображає Р. Грейвс: «У міфах з усією достовірністю відображені релігійні обряди і події сивої давнини, на них можна покласти як на історичні свідчення, необхідно лише зрозуміти їхню мову і зробити поправку на можливі помилки при переписуванні, неправильні тлумачення забутих обрядів і доволі зміни, внесені моральним і політичним міркувань».

3. **Містичний підхід** зображує явища і релігійні практики, спрямовані на зв'язок із потойбічним світом і надприродними силами. Це особливий спосіб розуміння і сприйняття світу, заснований на емоціях, інтуїції та ірраціоналізмі.

Сакральна історія України дає можливість розглянути історичні факти в контексті всесвітньо-історичних процесів, вплітаючи у реальні події міфи і легенди, свідчення очевидців, гіпотези і містичні відкриття.

Головні цілі навчання курсу «Сакральна історія України»:

- формувати історичні знання;
- розвивати історичне мислення студентів, яке передбачає загальне розуміння історичного процесу в його різноманітності й суперечливості;
- виховувати в студентів загальнолюдські духовні ціннісні орієнтації, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, патріотизму і взаєморозуміння між народами на основі особистісного усвідомлення досвіду сакральної історії.

Вивчення курсу «Сакральна історія України» має сприяти:

- розвиткові історичної свідомості, розумінню завдань, що стоять перед державою і світовою цивілізацією, критичному осмисленню минулого;
- осмисленню ролі людини (себе також) в історії, відповідальності особистості за власні дії, усвідомленню студентами права на вибір моделі поведінки з урахуванням і дотриманням правових гуманістичних засад;
- вихованню громадянської свідомості, гідності, честі в гармонійному поєднанні національних і загальнолюдських цінностей, утвердженню ідеалів гуманізму, демократії, добра і справедливості;
- розвиткові творчого мислення, формуванню власного погляду та критичного ставлення до інформації;
- розвиткові у студентів інтересу та поваги до історії і культури свого та інших народів, прагненню зберігати, примножувати культурну спадщину своєї країни й усього людства.

Головними завданнями дисципліни «Сакральна історія України» є:

1. Допомога студентам у розумінні важливості сакрального історичного пізнання, що дає змогу пізнати себе і навколишній світ.
2. Розкрити поняття, що людина – істота історична, що вона зростає, змінюється, розвивається з плином часу, є продуктом його розвитку і усвідомлює свою причетність до історичного процесу.
3. Виробити у студентів підхід до суспільних явищ з позиції історизму, діалектичного розуміння багатогранності, різноманітності, багатоваріантності та суперечності історичного процесу.

Вивчення предмета «Сакральна історія України» забезпечує реалізацію таких компетентностей:

Загальні компетентності:

- ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ЗК 11. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

– СК 02. Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук;

– СК 04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки;

– СК 13. Здатність вибирати необхідні методи дослідження, модифікувати існуючі та розробляти нові методи.

Програмні результати навчання:

– ПР 01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень;

– ПР 03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів;

– ПР 05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки;

– ПР 11. Вміти презентувати написані тексти та робити презентації усно різної довжини та складності українською або іноземною мовами;

– ПР 12. Розширювати базові знання принципів проектування і застосування сучасних комп'ютерних систем та мереж у наукових дослідженнях.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Сакральна історія України	
Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»	
Спеціальність	032 «Історія та археологія»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	«Історія та археологія»	
Рівень вищої освіти	Магістр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	5	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	16, 17
Загальна кількість кредитів ЄКТС / годин	5,5 кредитів / 165 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 165 годин	Всього – 165 годин
	– лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	9 годин 9 годин
	– годин самостійної роботи студентів	147 годин
Відсоток аудиторного навантаження	33 %	11 %
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	–	
Форма підсумкового контролю	залік	

Структура навчальної дисципліни (денна та заочна форми навчання)

Денна форма

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Сакральна історія – наука про духовність	2	4	12
2	Тема 2. Історична пам'ять між історією та міфом	2	4	12
3	Тема 3. Українська ментальність: від ведичних уявлень до сучасних трансформацій	2	4	12
4	Тема 4. Історія української державності: синергетичний підхід	2	4	12
5	Тема 5. Військова історія України у контексті народного фактору	2	4	13
6	Тема 6. Міфологічно-релігійні традиції козацької системи «Спас»	2	4	12
7	Тема 7. Феномен козаків-характерників	2	4	12
8	Тема 8. Сакральне трактування історії України	2	4	12
9	Тема 9. Сакральна історія Миколаївщини	2	4	14
	Всього за курсом	18	36	111

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Сакральна історія – наука про духовність	1	1	16
2	Тема 2. Історична пам'ять між історією та міфом	1	1	16
3	Тема 3. Українська ментальність: від ведичних уявлень до сучасних трансформацій	1	1	16
4	Тема 4. Історія української державності: синергетичний підхід	1	1	16

Продовження табл.

5	Тема 5. Військова історія України у контексті народного фактору	1	1	17
6	Тема 6. Міфологічно-релігійні традиції козацької системи «Спас»	1	1	16
7	Тема 7. Феномен козаків-характерників	1	1	16
8	Тема 8. Сакральне трактування історії України	1	1	16
9	Тема 9. Сакральна історія Миколаївщини	1	1	18
	Всього за курсом	9	9	147

Тематичний план лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Сакральна історія – наука про духовність</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання курсу сакральної історії. 2. Методологічні принципи та підходи вивчення сакральної історії. 3. Сакральність у творчості М. Еліаде, П. Трусона, Л. Леві-Брюля. 4. Сакральне і священне в релігійному мисленні.
2	<p>Тема 2. Історична пам'ять між історією та міфом</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні засади дослідження історичної пам'яті. 2. Історична пам'ять та історична наука. 3. Міф в історичній пам'яті.
3	<p>Тема 3. Українська ментальність: від ведичних уявлень до сучасних трансформацій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ментальність у контексті ведичного пізнання. 2. Особливості ментальності населення Півдня України. 3. Українська ментальність в умовах суспільних трансформацій (1991–2014 рр.).
4	<p>Тема 4. Історія української державності: синергетичний підхід</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Синергетика в історії. 2. Етапи української державності. 3. Числові коди державотворення в Україні.
5	<p>Тема 5. Військова історія України у контексті народного фактору</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військова історія України. 2. Сучасні наукові і популярні публікації про історію українського війська. 3. Народний фактор у формуванні українського війська.
6	<p>Тема 6. Міфологічно-релігійні традиції козацької системи «Спас»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міфологічний світогляд. 2. Козацька система «Спас». 3. Релігійно-язичницьке розуміння «Спасу».
7	<p>Тема 7. Феномен козаків-характерників</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характерництво та ведичне бойове мистецтво. 2. Культ воїнів-перевертнів у індоєвропейській традиції. 3. Українські характерники і військова культура Японії.
8	<p>Тема 8. Сакральне трактування історії України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стародавня історія України. 2. Трипілля в сучасному міфотворенні. 3. Ведична історія України. 4. Антське царство в українській державності.
9	<p>Тема 9. Сакральна історія Миколаївщини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Миколаївщина – священна земля під знаком «Чаші Грааля». 2. Історіографія сакральної історії Миколаївщини. 3. Сакральні центри Миколаєва. 4. Сакральне визначення міста в культурно-географічному образі місцевості.

Тематика семінарських занять (денна та заочна форми навчання)

Денна форма

№	Тема заняття / план
1	<p style="text-align: center;">Тема 1. Сакральна історія – наука про духовність</p> <p>1.1.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання курсу сакральної історії. 2. Методологічні принципи вивчення сакральної історії. 3. Цивілізаційний, міфологічний та містичний підходи. <p>1.2.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сакральність у творчості М. Еліаде. 2. Жива енергія сакрального П. Труссона. 3. Символічні структури сакрального Л. Леві-Брюля. <p>Додаткові питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Феноменологія Р. Отто. 2. Поняття Вічного Повернення Ф. Ніцше. 3. Сакральне і священне в релігійному мисленні.
2	<p style="text-align: center;">Тема 2. Історична пам'ять між історією та міфом</p> <p>2.1.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні засади дослідження історичної пам'яті. 2. Поняття «історичної пам'яті» в працях європейських дослідників. 3. Термін «історична пам'ять» у працях українських істориків. <p>2.2.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класифікація форм існування історичної пам'яті. 2. Підходи щодо розуміння сутності поняття «історична пам'ять». 3. Історична пам'ять та історична наука. <p>Додаткові питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міфологічний світогляд. 2. Концептуальні підходи дослідження міфу. 3. Міф в історичній пам'яті.
3	<p style="text-align: center;">Тема 3. Українська ментальність: від ведичних уявлень до сучасних трансформацій</p> <p>3.1.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття ментальності. 2. Ведична література. 3. Ведична та язичницька традиції української ментальності. <p>3.2.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Регіональні відмінності в ментальності українського населення. 2. Особливості ментальності населення Півдня України. 3. Зміни в ментальності українського селянства в ХХ ст.

	<p>Додаткові питання: 1. Радянська ментальність в УРСР. 2. Ментальність «народжених в Україні». 3. «Революція гідності» на ментальному рівні.</p>
4	<p style="text-align: center;">Тема 4. Історія української державності: синергетичний підхід</p> <p>4.1. 1. Термін «синергетика» і його походження. 2. Г. Хакен та І. Пригожин про синергетику. 3. Точки біфуркації.</p> <p>4.2. 1. Княжа доба в історії української державності. 2. Козацька доба. Гетьманщина. 3. Період Української національної революції (1917–1921 рр.).</p> <p>Додаткові питання: 1. Сучасна українська незалежна держава з 24 серпня 1991 р. 2. Поняття напівдержавності в історії України. 3. Числові коди державотворення в Україні.</p>
5	<p style="text-align: center;">Тема 5. Військова історія України у контексті народного фактора</p> <p>5.1. 1. Структура княжого війська. 2. Стратегія війська в княжу добу. Полководці. 3. Роль народного ополчення в княжому війську.</p> <p>5.2. 1. Основи побудови Збройних сил українського козацтва. 2. Збройні сили періоду Гетьманщини. 3. Гайдамацький рух та опришківство. Коліївщина.</p> <p>Додаткові питання: 1. Збройні сили Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР. 2. Роль повстанства в Українській революції 1917–1921 рр. 3. Народний фактор у формуванні українського війська.</p>
6	<p style="text-align: center;">Тема 6. Міфологічно-релігійні традиції козацької системи «Спас»</p> <p>6.1. 1. Язичницькі вірування давніх слов'ян. 2. Українська демонологія дохристиянських часів. 3. Дієві міфологічні системи в Україні.</p> <p>6.2. 1. Міфологія «Спасу» А. Скульського. 2. «Божі зерна» В. Чернікова. 3. «Природний Спас» В. Чумаченка.</p> <p>Додаткові питання: 1. Козацька система «Спас». 2. Релігійні уявлення про спаси. 3. Язичницьке розуміння «Спасу».</p>

7	<p style="text-align: center;">Тема 7. Феномен козаків-характерників</p> <p>7.1. 1. Походження терміна «козак». 2. Сутність поняття «характерник». 3. Історіографія проблеми козаків-характерників.</p> <p>7.2. 1. Характерництво та ведичне бойове мистецтво. 2. Відомі українські козаки-характерники. 3. Козак-характерник у фольклорі.</p> <p>Додаткові питання: 1. Культ воїнів-перевертнів у індоєвропейській традиції. 2. Перевертні в бойових мистецтвах світу. 3. Українські характерники і військова культура Японії.</p>
8	<p style="text-align: center;">Тема 8. Сакральне трактування історії України</p> <p>8.1. 1. Україна в сучасних міфо-історичних працях. 2. Глобальна українська цивілізація. 3. Українська «царська рука» в Шумері і Трої.</p> <p>8.2. 1. Україна і Єгипет. 2. Українська і грецька Еллада. 3. Трипілля в сучасному міфотворенні.</p> <p>Додаткові питання: 1. Стародавня історія України. 2. Ведична історія України. 3. Антське царство.</p>
9	<p style="text-align: center;">Тема 9. Сакральна історія Миколаївщини</p> <p>9.1. 1. Миколаївщина – священна земля під знаком «Чаші Грааля». 2. Історіографія сакральної історії Миколаївщини. 3. Методика дослідження сакральних центрів.</p> <p>9.2. 1. «Богоявленський». 2. «Спаський». 3. «Дикий Сад».</p> <p>Додаткові питання: 1. «Соборний». 2. «Адміралтейський». 3. Сакральне визначення міста в культурно-географічному образі місцевості.</p>

Сакральна історія України

Заочна форма

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Сакральна історія – наука про духовність 1. Предмет і завдання курсу сакральної історії. 2. Сакральність у творчості М. Еліаде, П. Трусона, Л. Леві-Брюля. 3. Сакральне і священне в релігійному мисленні.
2	Тема 2. Історична пам'ять між історією та міфом 1. Теоретичні засади дослідження історичної пам'яті. 2. Історична пам'ять та історична наука. 3. Міф в історичній пам'яті.
3	Тема 3. Українська ментальність: від ведичних уявлень до сучасних трансформацій 1. Ментальність у контексті ведичного пізнання. 2. Особливості ментальності населення Півдня України. 3. Українська ментальність в умовах суспільних трансформацій (1991–2014 рр.).
4	Тема 4. Історія української державності: синергетичний підхід 1. Синергетика в історії. 2. Етапи української державності. 3. Числові коди державотворення в Україні.
5	Тема 5. Військова історія України у контексті народного фактора 1. Військова історія України. 2. Сучасні наукові і популярні публікації про історію українського війська. 3. Народний фактор у формуванні українського війська.
6	Тема 6. Міфологічно-релігійні традиції козацької системи «Спас» 1. Міфологічний світогляд. 2. Козацька система «Спас». 3. Релігійно-язичницьке розуміння «Спасу».
7	Тема 7. Феномен козаків-характерників 1. Характерництво та ведичне бойове мистецтво. 2. Культ воїнів-перевертнів у індоєвропейській традиції. 3. Українські характерники і військова культура Японії.
8	Тема 8. Сакральне трактування історії України 1. Трипілля в сучасному міфотворенні. 2. Ведична історія України. 3. Антське царство в українській державності.
9	Тема 9. Сакральна історія Миколаївщини 1. Миколаївщина – священна земля під знаком «Чаші Грааля». 2. Сакральні центри Миколаєва. 3. Сакральне визначення міста в культурно-географічному образі місцевості.

Групове семінарське заняття представляє собою дискусію з попередньо визначених тем. Студенти готують тези виступів, доповіді на питання семінарського заняття.

Завданнями групових семінарських занять є поглиблення теоретичних знань, отриманих на лекціях; заохочення студентів до аналізу політичних подій, активної творчої роботи із самостійного опрацювання рекомендованої літератури; вироблення у студентів умінь використовувати теоретичні політичні знання в практичній діяльності.

На кожному груповому семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді, їх виступи, активність у дискусії, вміння формувати свої думки на основі вивченого матеріалу, критично його осмислювати.

Матеріали для самостійної роботи і контролю знань студентів

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1	Сакральне і священне в релігійному мисленні.	5	7
2	Міфологічний світогляд.	5	7
3	Ведична література.	5	7
4	Точки біфуркації в історії України.	5	7
5	Синергетика в гуманітарних науках.	5	7
6	Народний фактор у формуванні українського війська.	5	7
7	Язичницькі вірування давніх слов'ян.	5	6
8	Українська демонологія дохристиянських часів.	5	6
9	Міфологічні системи в Україні.	5	6
10	Україна в сучасних міфо-історичних працях.	5	6
11	Глобальна українська цивілізація.	5	7
12	Сучасні наукові і популярні публікації про історію українського війська.	5	6
13	Філософське осмислення сакрального.	5	6
14	Сакральна географія.	5	7
15	Ведична історія України.	5	7
16	Культ воїнів-перевертнів.	5	7
17	Традиції бойових мистецтв Індії.	5	7
18	Козак-характерник.	5	7
19	Історіографія сакральної історії Миколаївщини.	5	7
20	Методика дослідження сакральних центрів.	5	6
21	Сакральні центри Миколаївщини.	6	7
22	Сакральні центри України.	5	7
	Разом	111	147

Теми рефератів

1. Актівський каньйон.
2. Аскольдова могила.
3. Бродівський замок.
4. Бугський Гард.

5. Золоті ворота.
6. Кам'яна Могила.
7. Києво-Печерська лавра.
8. Кінбурська коса.
9. Кременецький замок.
10. Лиса Гора.
11. Луцький замок.
12. Мукачівський замок.
13. Озеро Синевир.
14. Олеський замок.
15. Ольвія.
16. Острів Березань.
17. Острів Хортиця.
18. Підгорецький замок.
19. Почаївська лавра.
20. Прип'ять та Чорнобильська зона.
21. Святогірська лавра.
22. Скіфський курган «Товста могила».
23. Софіївський парк.
24. «Софія Київська».
25. Ставка А. Гітлера «Вервольф».
26. Ужгородський замок.
27. Фортеця у Кам'янці-Подільському.
28. Херсонес.
29. Холодний Яр.
30. Хотинська фортеця.

Реферат повинен являти собою самостійне дослідження і включати: обґрунтування вибору теми та її актуальність; аналіз літератури з обраної теми; виклад суті питання; теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки; список використаної літератури. Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Структура реферату містить такі елементи: титульна сторінка, план, вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи); основна частина (розділи, пункти, підпункти; розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань); висновки (необхідно сформулювати: а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату; б) вони мають логічно пов'язу-

ватися зі змістом викладеного матеріалу); список літератури (містить використані джерела та публікації), за необхідності – додатки.

Реферат набирають на комп'ютері в текстовому редакторі «WORD» (шрифт – 14, «Times New Roman», інтервал – 1,5). Береги: верхній – 20 мм, нижній – 20 мм, лівий – 25 мм, правий – 15 мм. Роботу роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Обсяг реферату – до 15 сторінок.

Контрольна робота

I варіант

1. Предмет і завдання курсу сакральної історії.
2. Міф в історичній пам'яті.
3. Характерництво та ведичне бойове мистецтво.

II варіант

1. Сакральність у творчості М. Еліаде, П. Трусона, Л. Леві-Брюля.
2. Ментальність у контексті ведичного пізнання.
3. Культви воїнів-перевертнів у індоєвропейській традиції.

III варіант

1. Сакральне і священне в релігійному мисленні.
2. Синергетика в історії.
3. Козацька система «Спас».

IV варіант

1. Методологічні принципи та підходи вивчення сакральної історії.
2. Народний фактор у формуванні українського війська.
3. Сакральні центри Миколаєва.

Перелік питань до заліку

1. Предмет і завдання курсу сакральної історії.
2. Методологічні принципи вивчення сакральної історії.
3. Цивілізаційний, міфологічний та містичний підходи.

4. Сакральність у творчості М. Еліаде.
5. Жива енергія сакрального П. Труссона.
6. Символічні структури сакрального Л. Леві-Брюля.
7. Феноменологія Р. Отто.
8. Поняття Вічного Повернення Ф. Ніцше.
9. Теоретичні засади дослідження історичної пам'яті.
10. Поняття «історичної пам'яті» в працях європейських дослідників.
11. Термін «історична пам'ять» у працях українських істориків.
12. Класифікація форм існування історичної пам'яті.
13. Підходи щодо розуміння сутності поняття «історична пам'ять».
14. Історична пам'ять та історична наука.
15. Концептуальні підходи дослідження міфу.
16. Міф в історичній пам'яті.
17. Визначення поняття ментальності.
18. Ведична та язичницька традиції української ментальності.
19. Регіональні відмінності в ментальності українського населення.
20. Особливості ментальності населення Півдня України.
21. Зміни в ментальності українського селянства у ХХ ст.
22. Радянська ментальність в УРСР.
23. Ментальність «народжених в Україні».
24. «Революція гідності» на ментальному рівні.
25. Термін «синергетика» і його походження.
26. Г. Хакен та І. Пригожин про синергетику.
27. Княжа доба в історії української державності.
28. Козацька доба. Гетьманщина.
29. Період Української національної революції (1917–1921 рр.).
30. Сучасна українська незалежна держава з 24 серпня 1991 р.
31. Поняття напівдержавності в історії України.
32. Числові коди державотворення в Україні.
33. Структура княжого війська.
34. Стратегія війська в княжу добу. Полководці.
35. Роль народного ополчення в княжому війську.
36. Основи побудови Збройних сил українського козацтва.
37. Збройні сили періоду Гетьманщини.
38. Гайдамацький рух та опришківство. Коліївщина.
39. Збройні сили Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР.
40. Роль повстанства в Українській революції 1917–1921 рр.
41. Міфологія «Спасу» А. Скульського.
42. «Божі зерна» В. Чернікова.
43. «Природний Спас» В. Чумаченка.
44. Козацька система «Спас».

45. Релігійні уявлення про спаси.
46. Язичницьке розуміння «Спасу».
47. Українська «царська рука» в Шумері і Трої.
48. Україна і Єгипет.
49. Українська і грецька Еллада.
50. Трипілля в сучасному міфотворенні.
51. Стародавня історія України.
52. Ведична історія України.
53. Антське царство.
54. Миколаївщина – священна земля під знаком «Чаші Грааля».
55. Сакральний центр Миколаєва: «Адміралтейський».
56. Сакральний центр Миколаєва: «Богоявленський».
57. Сакральний центр Миколаєва: «Дикий Сад».
58. Сакральний центр Миколаєва: «Соборний».
59. Сакральний центр Миколаєва: «Спаський».
60. Сакральне визначення міста в культурно-географічному образі місцевості.

**Критерії оцінювання та засоби діагностики
результатів навчання**

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	9 тем семінарських занять. Кожна тема оцінюється до 5-ти балів. Максимальна кількість балів за семінари (9×5)	45
2	Написання та захист реферату	Оцінювання реферату: 5 балів – написання реферату, 5 балів – захист.	10
3	Контрольна робота	3 запитання, з яких кожне оцінюється в 5 балів (3×5)	15
4	Залік	У кожному заліковому білеті по 2 питання. Кожне питання оцінюється в 15 балів (15×2).	30
	Усього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Критерії оцінки усної відповіді студента:

5 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє визначеними програмою знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- грамотне мовлення.

4 бали ставиться відповідно до попередніх вимог, але:

- студент має незначні ускладнення у використанні визначених програмою знань і умінь;
- під час добору фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації трапляються окремі неточності;
- грамотне мовлення.

3 бали ставиться у такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки у знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мовлення спрощене.

0–2 бали ставиться у разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінювання контрольної роботи:

– **«5» балів** заслуговує студент, який всебічно, безпомилково, в логічній послідовності і вільно розкрив теоретичне питання; продемонстрував знання методики аналізу даних та інформаційно-довідкових матеріалів; наявні повні, обґрунтовані висновки та пропозиції; робота оформлена відповідно до встановлених вимог, має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); студент повно, всебічно, безпомилково відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи;

– **«4» бали** отримує студент, який дав правильну, але неповну відповідь на теоретичне питання; розкрив усі аспекти поставленого питання, але припустився несуттєвих помилок; наведені матеріали правильні, але неповні; наявні висновки та пропозиції в цілому правильні, але недостатньо обґрунтовані; робота в цілому оформлена відповідно до встановлених вимог, але є незначні зауваження до оформлення; робота має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); студент в основному відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи, але відповідь неповна та/або студент допускає незначні помилки;

– **«3» бали** отримує студент, який дав правильну, але суттєво неповну відповідь на теоретичне питання; недостатньо використані матеріали; висновки та пропозиції неповні; робота в цілому оформлена з суттєвими зауваженнями до встановлених вимог; робота має всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки); студент неповно та з помилками відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи;

– **«0–2» бали** виставляється в тому випадку, якщо в роботі не розкрито вузлових елементів теоретичного питання; є суттєві помилки та викривлення; наведені дані неактуальні; відсутні або застарілі матеріали, літературні джерела; відсутні обґрунтовані висновки та пропозиції, які впливають з теми роботи; робота оформлена з суттєвими порушеннями встановлених вимог; робота не має всіх необхідних структурних елементів (вступ, основна частина, висновки); студент не відповідає на питання, поставлені викладачем з теми роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90–100	A	зараховано
82–89	B	
75–81	C	
67–74	D	
60–66	E	
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Література

1. Артюх В. О. Що таке історична пам'ять? *Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм* : матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції. Суми : СумДУ, 2013. С. 3–9.
2. Бойко О. Д. Сучасний політичний міф як інструмент конструювання історичної пам'яті. *Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять*. К. : Стилос, 2011. Вип. 1. С. 82–100.
3. Бойченко І. В. Філософія історії. К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. 723 с.
4. Болсуновський Л. І. Воєнна історія. Одеса : Військова академія м. Одеси, 2012. Ч. 1. 348 с.
5. Бондаренко А. Культ воїна-звіра на території України. *Українознавство*. 2010. № 1. С. 183–187.
6. Випливи давньослов'янських легенд, або міфологія / уклад. Я. Ф. Головацький. К. : Довіра, 1991. 94 с.
7. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії: сучасний український досвід (1991–2009). К. : Логос, 2011. 220 с.
8. Готра О. Історична пам'ять як чинник формування ідентичності. *INTERMARUM: історія, політика, культура*. 2015. Вип. 2. С. 143–155.
9. Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV–XVIII ст.). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 1991. Т. ССXXII: Праці історико-філософської секції. С. 28–44.
10. Денисенко Г. Г. Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини. К. : Інститут історії України НАН України, 2011. 289 с.
11. Етнічна історія давньої України / за ред. П. П. Толочко. К. : НАН України, Інститут Археології, 2000. 276 с.
12. Залізняк Л. Нариси стародавньої історії України. К. : Абрис, 1994. 256 с.
13. Залізняк Л. Л. Первісна історія України. К. : Вища школа, 1999. 263 с.
14. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2006–2007. Вип. 15. С. 855–862.

15. Каляндрук Т. Таємниці бойових мистецтв України. Львів : ЛА «Піраміда», 2007. 304 с.
16. Касьянов Г. В. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*. 2016. № 2. С. 118–137.
17. Киридон А. М. Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення. *Український історичний журнал*. 2017. № 4. С. 150–161.
18. Кондратьєв А., Горелишев С. Кріп – бойове мистецтво українських характерників. К. : «Восток-Запад», 2009. 477 с.
19. Космос древньої України. Трипілля – Троянь: Мітологія. Філософія. Етногенез: VI тис. до н. е. – I тис. н. е. / упоряд. В. А. Довгич. К. : Книга, 1992. 302 с.
20. Котляр Ю., Соловійова А. Українська ментальність в умовах суспільних трансформацій (1991–2014 рр.). *Rozdroża. Europa Środkowa i Wschodnia w refleksjach humanistów*. Częstochowa – Humań – Poznań, 2016. Т. III. S. 123–130.
21. Котляр Ю. В. Армія і народ у військовій історії України. *Evropský filozofický a historický diskurz*. 2015. Svazek 1. С. 77–83.
22. Котляр Ю. В. Військова історія України. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. 112 с.
23. Котляр Ю. В. Город как центр мира: к вопросу об изучении сакральной истории Николаева. *Гілея. Науковий вісник. Збірник наукових праць. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки*. 2010. Вип. 31. С. 134–140.
24. Котляр Ю. В. Історична пам'ять: українська інтерпретація. *Соціально-гуманітарні виміри правової держави: еволюційна парадигма*. Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 153–155.
25. Котляр Ю. В. Козаки-характерники: ведичний і фольклорний аспекти. *Наукові праці. Серія: Історія : науково-методичний журнал*. Т. 147. Вип. 134. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2011. С. 74–78.
26. Котляр Ю. В. Ментальність південноукраїнського селянина і голодомор 1932–1933 років. *Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу*. Матер. Всеукр. наук. конф. К. : МАУП, 2003. С. 185–190.
27. Котляр Ю. В. Міфологічні основи системи «Спас». *Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Вип. 10. С. 131–135.
28. Котляр Ю. В. Мова у формуванні ментальності населення півдня України. *Наукові праці. Серія: Історія : науково-методичний журнал*. Вип. 292. Т. 304. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. С. 7–10.

29. Котляр Ю. В. Николаев сакральний (История, мифология, мистика). Николаев : Изд-во ЧГУ им. Петра Могилы, 2014. 132 с.
30. Котляр Ю. В. Сакральна історія – наука про духовність. *Наукові праці. Серія: Історія* : науково-методичний журнал. Вип. 298. Т. 310. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. С. 81–84.
31. Котляр Ю. В. Сакральні центри Миколаєва (до постановки питання). *Наукові праці. Серія: Історичні науки* : науково-методичний журнал. Т. 104. Вип. 91. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. С. 182–187.
32. Котляр Ю. В. Українська ментальність у контексті ведичного пізнання. *Наукові праці. Серія: Історія* : науково-методичний журнал. Т. 120. Вип. 107. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. С. 91–95.
33. Котляр Ю. В. Числові коди української державності. *Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць*. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. Вип. 16. С. 49–55.
34. Лозко Г. С. Боги і народи. Етносоціальний вимір: курс релігієзнавства. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 627 с.
35. Лозко Г. С. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. К. : АртЕК, 2000. 304 с.
36. Лозко Г. С. Коло Свароже: Відроджені традиції. Ніжин : ТОВ «Видавництво "Аспект-Поліграф"», 2009. 230 с.
37. Мала енциклопедія етнодержавознавства / відп. ред. Ю. І. Римаренко. К. : Довіра, Генеза, 1996. 942 с.
38. Масненко В. В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. *Український історичний журнал*. 2002. № 5. С. 49–62.
39. Місевра І. В. Проблеми ментальності та національної самосвідомості: спроби дослідження витоків. Одеса : Астропринт, 1998. 47 с.
40. Мосионжник Л. А. Синергетика в науках о человеке (прагматические аспекты) = Synergetics in Anthropological Studies: pragmatic aspects. Кишинев : Stratum Plus, 2016. 381 с.
41. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.
42. Наливайко С. Давньоіндійські імена, назви, терміни: проекція на Україну. Довідник. К. : Сергій Наливайко, 2009. 504 с.
43. Наливайко С. Тисяча найновіших тлумачень давніх українських назв, імен, прізвищ (на індоарійському матеріалі). К. : Євшан-зілля, 2008. 360 с.
44. Нельга О. В. Теорія етносу. К. : Тандем, 1997. 368 с.

45. Пілат В. Бойовий Гопак. Львів : Галицька Січ, 1994. 288 с.
46. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. К. : Укр. письменник, 1993. 62 с.
47. Релігія у духовному житті українського народу / за ред. А. Колодного. К. : Наукова думка, 1995. 297 с.
48. Рюзен Йорн. Нові шляхи історичного мислення. Львів : Літопис, 2010. 358 с.
49. Рябчук М. Дві України: реальні межі, віртуальні війни. К. : Критика, 2003. 335 с.
50. Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.). К. : Либідь, 1998. 295 с.
51. Святець Ю. А. Злами в історії як точки біфуркації. *Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки*. К. : Ін-т історії України, 2008. Вип. 3. Ч. 1. С. 297–318.
52. Святець Ю. А. Франциск Ассизький, Деер Ecology та варіант врахування впливу природно-географічного чинника на соціально-економічну структуру селянських господарств України у роки непу. *Джерелознавчі та історіографічні проблеми історії України*. Дніпропетровськ : ДДУ, 1995. С. 160–184.
53. Скульський А. Спас (Записки наблюдателя). Психокультура восточных славян в традициях, обрядах, преданиях и мифах народов Украины. Николаев : «Приват-Полиграфия», 1997. 127 с.
54. Скульський А. М. Спас. Тайная казацкая наука. Херсон : Айлант, 2005. 198 с.
55. Удод О. А. Шкільна історична освіта як репрезентант політики пам'яті. *Національна та історична пам'ять. Політика пам'яті у культурному просторі*. К. : УІНТ, 2013. Вип. 8. С. 8–13.
56. Узбек К. М. Фрагменти побудови античної науки, філософії і культури. Донецьк : Східний видавничий дім, 2010. 232 с.
57. Українська міфологія / за ред. В. Войтовича. К. : Либідь, 2002. 662 с.
58. Українські міфи, демонологія, легенди / упоряд. М. К. Дмитренко. К. : Музична Україна, 1992. 144 с.
59. Українські чари / упоряд. О. М. Таланчук. К. : Либідь, 1992. 96 с.
60. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упоряд. А. П. Пономарьов. К. : Либідь, 1992. 637 с.
61. Фігурний Ю. Історичні витоки українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. К. : Вид. дім «Стилос», 2004. 308 с.

62. Храмова В. До проблеми української ментальності. *Українська душа*. К. : МП «Фенікс», 1992. С. 3–35.
63. Элиаде М. Окультизм, колдовство и моды в культуре. К. : «София»; М. : ИД «Гелиос», 2002. 224 с.
64. Яковенко Н. Вступ до історії. К. : Критика, 2007. 275 с.
65. Яковенко Н. М. «Україна між Сходом і Заходом»: проєкція однієї ідеї. *Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст.* К. : Критика, 2002. С. 333–365.

Електронні джерела

66. Виктор Черников (Топоръ) Хранитель Знаний. Энергетическое строение человеческого организма. URL: https://royallib.com/read/chernikov_viktor/hranitel_znaniy.html#0. (дата звернення: 10.04.2021).
67. Гаврилюк Т. В. Сакральний простір і час як посередник природного та надприродного світів. URL: <http://newacropolis.org.ua/uk/content/>. (дата звернення: 23.02.2018).
68. Денисюк Ю. Образ Козака Мамає в контексті арійської спадщини України. URL: <https://spadok.org.ua/ariyi/obraz-kozaka-mamaya-v-konteksti-ariyskoji-spadshynu-ukrayinu>. (дата звернення: 14.04.2021).
69. Денисюк Ю. Характерництво, як система езотеричних знань та практик. URL: <http://webcommunity.org.ua/2011/02/28/harakternystvo-yak-systema-ezoterychnyh-znan-ta-praktyk/>. (дата звернення: 28.02.2011).
70. Забияко А. Сакральное как категория феноменологии религии М. Элиаде. URL: http://www.agnuz.info/tl_files/reading_room/zabiyako/. (дата звернення: 23.02.2018)
71. Каляндрук Т. Роль і значення жерців. Виховання богатирів. URL: <https://www.ridivira.com/uk/hospodarstvo/rol-i-znachennia-zhertsiv-vykhova-nnia-bohatyryv>. (дата звернення: 12.04.2021).
72. Карлова В. Особливості відновлення історичної пам'яті українського народу у контексті аналізу досвіду постсоціалістичних країн. *Науковий вісник Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*. 2008. Вип. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/V_Karlova.pdf. (дата звернення: 20.07.2018).
73. Клос А. І. Характерництво в духовній культурі Запорозького козацтва. URL: <http://library.kazachiy-hutor.ru/biblioteka/zaporozhskie-kazaki/kharakternictvo-v-dukhovniy-kulturi-z/>. (дата звернення: 12.04.2021).
74. Малина Б. Бойовий гопак – древнє мистецтво предків. URL: <https://veprik.at.ua/publ/1-1-0-26>. (дата звернення: 12.04.2021).

75. Сердюк О. Сини неба. Про сакральне слово «хохол». URL: <https://yatran.com.ua/blog/sini-neba-pro-sakralne-slovo-hohol/>. (дата звернення: 12.04.2021).
76. Спиця Н. Проблема біфуркації як об'єкт соціально-філософської рефлексії. URL: <http://www.alba-training.com/?p=476>. (дата звернення: 04.01.2016).
77. Ступніков О. В. Веди й Україна. URL: <https://vedic-culture.in.ua/old/books/V&U.html>. (дата звернення: 10.04.2021).
78. Три Спаса: медовий, яблучний, горіховий. URL: <https://mozaosvita.com.ua/sviata/tri-spasa-medovij-yabluchnij-gorixovij/>. (дата звернення: 12.04.2021).
79. Труссон П. Сакральное и миф. URL: <http://www.nationalism.org/vvv/trusson-sacral-and-myth.htm>. (дата звернення: 23.02.2018).
80. Фігурний Ю. Архаїчні елементи культури козацтва в контексті українознавства. URL: <http://ukrainaforever.narod.ru/firmoteka/archaic-element.html>. (дата звернення: 12.04.2021).
81. Фігурний Ю. Історичні витoki українського лицарства. URL: <https://ekniga.org/istoriya/79999-storichn-vitoki-ukrayinskogo-licarstva.html>. (дата звернення: 14.04.2021).
82. Фігурний Ю. Традиції воїнів-звірів в українській військовій культурі. URL: <http://www.haidamaka.org.ua/0068.html>. (дата звернення: 12.04.2021).
83. Хрипко С. Феномен «кризової ментальності» в духовному просторі України URL: <http://www.religion.in.ua/main/12192-fenomen-krizovoyi-mentalnosti-v-duhovnomu-prostori-ukrayini.html>. (дата звернення: 20.07.2016).
84. Чумаченко В. А. Політ нічного метелика. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Chumachenko_VK/Polit_nichnoho_metelyka.pdf?. (дата звернення: 10.04.2021).
85. Шевчук Л.Т. Соціальна географія. Поступ сакральної географії у XXI ст. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/86137-44-postup-sakralno-geograf-u-XXI-st.html>. (дата звернення: 01.03.2021).

Цикл відеолекцій «Сакральна історія України»

86. Котляр Ю. В. Сакральна історія – наука про духовність. СІУ. *Petro Mohyla TV*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ngEEvFfpI14&list=PLIRRGz43NI5FAD8GFffSYVUKDuan9fdLd&index=1&t=22s>. (дата звернення: 22.06.2021).

87. Котляр Ю. В. Українська ментальність. *СІУ. Петро Мохyla TV*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=R6pbMI-8BVo&list=PLIRRgZ43NI5FAD8GFffSYVUKDuan9fdLd&index=2&t=9s>. (дата звернення: 22.06.2021).
88. Котляр Ю. В. Історія української державності: синергетичний підхід. *СІУ. Петро Мохyla TV*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WjhIdpBOErA&list=PLIRRgZ43NI5FAD8GFffSYVUKDuan9fdLd&index=3&t=60s>. (дата звернення: 22.06.2021).
89. Котляр Ю. В. Міфологічно-релігійні традиції козацької системи «Спас». *СІУ. Петро Мохyla TV*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=V_IdO9y5VcQ&list=PLIRRgZ43NI5FAD8GFffSYVUKDuan9fdLd&index=4&t=12s. (дата звернення: 22.06.2021).
90. Котляр Ю. В. Феномен козаків-характерників. *СІУ. Петро Мохyla TV*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OYd08ZpLmXY&list=PLIRRgZ43NI5FAD8GFffSYVUKDuan9fdLd&index=5&t=1059s>. (дата звернення: 22.06.2021).
91. Котляр Ю. В. Сакральні центри Миколаєва. *СІУ. Петро Мохyla TV*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uK2HQfonSuc&list=PLIRRgZ43NI5FAD8GFffSYVUKDuan9fdLd&index=6&t=129s>. (дата звернення: 22.06.2021).

СЛОВНИК ДИСЦИПЛІНИ

Терміни (укр.)	Terms (English)
Аннали (лат. «літописи, рік») – одна з форм історичних творів періоду античності та середньовіччя, в яких події описуються за роками.	Annals (lat. «chronicles, year») is one of the forms of historical works of antiquity and the Middle Ages, which describes the events in chronology.
Генеалогія (грец. «родовід») – спеціальна історична дисципліна, що вивчає походження родів, окремих осіб, їхні родинні та інші зв'язки.	Genealogy is a special historical discipline that studies the origins of genera, individuals, their family and other relationships.
Геополітика – політична концепція, яка стверджує, що в основі політики (переважно зовнішньої) певної держави лежить співвідношення географічних чинників – просторового розташування країни, розміру території, клімату, наявності природних ресурсів, густоти населення тощо.	Geopolitics is political conception, which asserts that policy (mainly external) of the certain state is based on correlation of geographical factors – spatial location of country, size of territory, climate, presence of natural resources, population etc.
Етногенез – походження народів.	Ethnogenesis is the origin of peoples.
Етнос – позачасова, поза-територіальна, позадержавна спільнота людей, об'єднана спільним походженням, куль-турою, мовою, історією, традиціями та звичаями, само-свідомістю та етнонімом (назвою).	Etnos is timeless, extraterritorial and non-state community of people united by a common origin, culture, language, history, traditions and customs, self-consciousness and ethnonym (name).
Імперія – велика держава, що складається з метрополії та підпорядкованих центральній владі держав, народів, які примусово інтегровані до єдиної системи політичних, економічних, соціальних та культурних взаємозв'язків. Імперії виникають внаслідок загарбання територій, колонізації, експансії, інших форм розширення впливу наддержави.	Empire is a large state consisting of a metropolis and subordinate states, peoples, who are forcibly integrated into a single system of political, economic, social and cultural ties. Empires arise as a result of the territorial conquest, colonization, expansion and other forms of expanding the influence of a superpower.
Історіографія (від грец. «оповідь про минулі події, дослідження, знання» і «пишу») – спеціальна галузь наукових знань, що вивчає історію історичної науки.	Historiography (from the Greek «story of past events, research, knowledge» and «write») is a special branch of scientific knowledge that studies the history of historical science.

Сакральна історія України

<p>Історична подія – це одинична, неповторна, оригінальна, жорстко локалізована в часі і просторі дійсність (пригода), де бере участь певне коло осіб.</p>	<p>Historical event is a single, unique, original and rigidly localized in time and space reality (adventure), which involves a certain circle of people.</p>
<p>Історична теорія: 1) узагальнення досвіду, суспільної практики, що відбиває об'єктивні закономірності розвитку природи і суспільства; 2) сукупність узагальнених положень, що утворюють історичну науку чи її розділ; 3) сукупність наукових положень, учення про які-небудь історичні явища, факти; система поглядів з якогось питання.</p>	<p>Historical theory is: 1) generalization of experience, social practice that reflects the objective laws of nature and society; 2) a set of generalized provisions that form the historical science or its section; 3) a set of scientific statements, studies about any historical phenomena and facts; system of views on an issue.</p>
<p>Історичні традиції (перекази) – пам'ятки минулого (спогади, щоденники, дорожні нотатки, інформаційні жанри періодики), що склалися на основі вражень їх авторів від подій і прямого впливу на ці події, як правило, не мали.</p>	<p>Historical traditions (legends/stories) are remembrances of the past (memories, diaries, travel notes, information genres of periodicals) based on the impressions of their authors-eyewitnesses of the events and, as a rule, had no direct influence on those events.</p>
<p>Історичний процес (послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком, хід розвитку чого-небудь) – це сукупність явищ більш високого ступеня узагальненості.</p>	<p>Historical process (successive change of states or phenomena, which occurs in a natural order, the course of development of something) is a set of phenomena of a higher degree of generalization.</p>
<p>Історичний факт – це дійсна, не вигадана подія; дійсне явище; те, що сталося, відбулося насправді; встановлене знання, що відповідає об'єктивній реальності і є матеріалом для певних висновків, доведень; реальність, дійсність, те, що об'єктивно існує.</p>	<p>A historical fact is a historical fact is a real event, a phenomenon that actually happened; established knowledge that corresponds to the objective reality and is the material for certain conclusions and proofs; a reality that objectively exists.</p>
<p>Культурологічний підхід – це підхід, що дозволяє розглядати освіту як одну з основних складових культури і цивілізації.</p>	<p>Culturological approach is an approach that allows us to consider education as one of the main components of culture and civilization.</p>
<p>Сакральна історія – це система історичних знань, що формує духовні цінності, спираючись на міфологію, містику, езотерику, географію та символізм.</p>	<p>Sacred history is the system of historical knowledge that forms the spiritual values based on mythology, mysticism, esotericism, geography and symbolism.</p>

<p>Сакральна географія – система знань про співвіднесенні тих чи інших об’єктів на земній поверхні з категоріями священного.</p>	<p>Sacred geography is a system of knowledge about the correlation of various objects on the earth’s surface with the categories of the sacred.</p>
<p>Теорія змови (конспірологічна теорія) – теорія, котра намагається пояснити певну подію (зазвичай політичну, суспільну або історичну) швидше таємним планом групи впливових людей або організацій, аніж відкритою діяльністю чи природними причинами.</p>	<p>Conspiracy theory is a theory that tries to explain an event (usually political, social or historical one) by a secret plan of a group of influential people or organizations, rather than by open activity or natural causes.</p>
<p>Хронографи (від грец. «час» і «пишу») – середньовічні твори з всесвітньої історії, що містили відомості історичного, літературного та географічного характеру.</p>	<p>Chronographs (from the Greek «time» and «write») are medieval works of world history that contained information of a historical, literary and geographical nature.</p>
<p>Хронологія історична (від грец. «час» і «слово, вчення») – спеціальна історична дисципліна, що вивчає системи літочислення у різних народів та способи переведення дат на сучасне числення часу.</p>	<p>Historical chronology (from the Greek «time» and «word, doctrine») is a special historical discipline that studies the systems of chronology in different nations and ways to transfare dates into modern calendar.</p>
<p>Цивілізаційний підхід у вивченні історії – це підхід, що дозволяє розглядати освіту як одну з основних складових культури і цивілізації.</p>	<p>Civilizational approach in the study of history is an approach that allows considering education as one of the main components of culture and civilization.</p>

Для нотаток

Навчальне видання

**Юрій Вадимович
КОТЛЯР**

САКРАЛЬНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації

Випуск 373

Редактор *А. Бурмус.*

Технічний редактор *О. Петроченко.* Комп'ютерна верстка *Н. Кардаш.*
Друк *С. Волинець.* Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна.*

Підписано до друку 21.09.2021.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Ум. друк. арк. 2,09. Обл.-вид. арк. 1,35.

Тираж 5 пр. Зам. № 6373.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.